

UDK 821.163.4.09-1

Izvorni naučni rad

Anka VUČINIĆ-GUJIĆ (Podgorica)

Zavod za školstvo Crne Gore

anka.gujic@zss.gov.me

POETIČKA POLAZIŠTA SREDNJE I MLADE GENERACIJE CRNOGORSKIH POSTMODERNIH LIRIČARA

Višeznačnost i brojne kontradiktornosti u okviru poetike postmoderne pružile su pjesnicima kontinuiranu otvorenost za preispitivanje stvarnosti, koju mogu poznati samo putem znakova. Izbjegavanjem čvrstih kanona, osim kad je riječ o estetskim načelima, a prihvatanjem tendencija koje su obilježile evropsku književnost postmoderne, crnogorski postmoderni liričari su intertekstualnošću, citatnošću i dobro uklopljenim mitskim obrascima ostvarili značajan pomak u odnosu na prethodnike. Invarijantne jedinice poezije srednje i mlade generacije crnogorskih postmodernih poeta su: izbjegavanje čvrstih metričkih organizacija i rime, poetski začudne slike ostvarene čestom upotrebom metafora i simbola, s uglavnom prisutnim pesimističnim i melanholičnim tonom. U poeziji crnogorskih postmodernističkih poeta, uočljive su refleksije o smislenosti umjetničkog stvaranja i pisane riječi. Balša Brković, Pavle Goranović i Danilo Lompar bave se autopoetičnošću kazivanja. Autentičnim izborom tematske podloge predstavnici srednje i mlade generacije crnogorskih postmodernih liričara uspostavili su nove poetičke dominante, a osobenim konstruktivnim principima stvorili autohtonu paradigmaticu poetskih tekstova. Kombinacija proznog i poetskog, fikcije i faksije, uslova je da mimezis bude zamijenjen semi-ozisom.

Ključne riječi: *poetika postmoderne, crnogorski postmoderni liričari, autopoetičnost kazivanja, semiotski pristup*

Generacija crnogorskih pjesnika stasala 90-ih godina 20. vijeka doprinijela je modernizaciji lirskog modaliteta pjesme i napravila iskorak iz lokalnog i shematičnog. U *Biblionu* (izbor iz crnogorske poezije 90-ih) u kojem su zastupljeni Balša Brković, Pavle Goranović, Aleksandar Bečanović, Sanja Martinović, Danilo Lompar i drugi, uočava se intelektualni i artistski kontekst njihovog pjesništva. Odbacivši realistički diskurs i epski narativ, crnogorski

postmoderni liriciari produbili su poetsku misao modernom univerzalnošću i doprinijeli njenoj semantičkoj složenosti. Dubinom lirsko-narativne apstrakcije crnogorske postmoderne poete su u dodiru sa širokim spektrom poetičkih pristupa utemeljenih na metatekstualnosti.

Dominantno obilježje postmodernizma u književnosti jeste proces dekonstrukcije, gdje svako djelo gradi sopstvenu poetiku koja se ne uklapa u aktuelnu stvaralačku praksu, već je uvijek iznova stvara. Ali iterabilnost jezičkih činilaca ili ponovljivost teksta pokazuje da tekstualni znak posjeduje neku vrstu idealnosti, tj. da uspijeva da svoju različitost sačuva od svih konkretizacija i od ma koje konačnosti. Zato se veoma često povodom postmodernističke književnosti govori o literarnom elitizmu, odnosno o literarnom senzibilitetu podrazumijevanog čitaoca, kao i o njegovom poznavanju književnoumjetničkih stvaralačkih postupaka. „Književnost se služi govorom, obrađuje ili doteruje njegove pukotine i međuprostore, ne odmerava snage s onim što je već rečeno, već sa samom igrom subjekta o kojem govori, ona otkriva smisao reči. Dobro zna da snaga jezika može da je spase, ali upravo zbog toga je spremna na abjuraciju, da kaže i porekne ono što je rekla, uzjoguni se i izmiče lako, ne uništava znake, pušta ih da se igraju i igra se s njima. Ako je, a jeste, književnost oslobađanje od moći jezika, ona zavisi od prirode te moći.“¹ Crnogorski postmoderni liriciari su u odnosu na prethodnike bitno izmijenili strukturu poetskih tekstova, a osobenom semiotikom doprinijeli su autopoezičnosti crnogorske postmoderne poezije. Kada je riječ o konstruktivnim principima njihovih poetskih tekstova uočljiva je dezintegrisanost forme, a njihov metrički obrazac karakteriše heterometrično segmentovanje govornog niza, kao i slobodnije (osamostaljenje) uređivanje sintaksičkog niza.

U postmodernističkom duhu je slabljenje rime do siromašne i nepravilne, do rimoida i najzad do njenog gubljenja, jer u slobodnom stihu metar ne ograničava raspored riječi. Prevlast je preuzelo sintaksičko načelo, dok se metar osjeća samo kao prigušeni fon. „Ali i kada je ta uloga metra ukinuta preostaje grafički momenat, uobičajeno pisanje stihova jednog iza drugog po vertikalni. Takvom čisto grafičkom razdeobom programira se način čitanja: svaki redak uzima se kao celina ili jedinica koja se samerava s istorodnim jedinicama koje joj prethode ili slede.“²

U crnogorskoj postmodernoj lirici specifični metrički konstrukti koreliraju s poetičkim polazištima ili lajtmotivskim nizovima – smrt kao pjesnička konstanta, dubinska melanholija kao izraz moderne osjećajnosti, krug kao paradigma egzistencijalnog nemira, a u svoje poetske tekstove crnogorski

¹ Umberto Eko, *Svakodnevna semiotika*, Beograd, Narodna knjiga/Alfa, 1997, str. 106.

² Novica Petković, *Ogledi o srpskim pesnicima*, Beograd, 2004, str. 129.

postmoderni liričari uključuju i diskurzivni opis prirode poezije. Poput Borhe-sove priče *Vavilonska biblioteka*, koja kao svojevrsni misaoni eksperiment za predmet ima univerzum, ali gdje narator izriče krhku nadu u smisao biblioteke koja je metafora svemira, istorije, pojedinačnog ljudskog života, literature, **Balša Brković** poetskim tekstom *Vavilonska* implicitno uspostavlja analogiju između biblijske vavilonske kule i vavilonske biblioteke, ali u prilično ironijskom i parodijskom civilizacijskom kontekstu. „Teza dekonstrukcije bi glasila: značenje je vezano za kontekst, ali je kontekst neograničen. Svaki je znak ponovljiv, ali ta ponovljivost nije iterativnost, već je iterabilnost: on može stupiti u beskrajno mnogo novih okruženja, a ta kontekstualna okruženja nije moguće unapred opisati, normativno ili na drugi način odrediti, što znači da se ni učinci – kao posledice izvesnog uzroka, navodnog identiteta znaka – ne mogu ograničiti.“³ Osim toga, metafora Vavilonska biblioteka jedno je od najproduktivnijih određenja literature uopšte, a posebno postmodernističke poetike koja izjednačava iskustvo života i iskustvo čitanja. Metafiktionalnost je kod Balše Brkovića, kao i kod drugih postmodernističkih autora, svojevrsno poetsko stanovište da se destabilizovane vrijednosti još jednom preispitaju, pa biblijska stilizacija – da je svako ispisivanje građenje vavilonsko i semantička odstupanja oksimoronskog tipa – da smo mi „blažene zvijeri“ i da nam sljedeće „raskošna kazna“ na prolazu kroz kapiju umjetnosti, stvaraju jak energetski momenat. Semantička korelativnost poetskog iskaza (*sve teže je napisati pismo*) s literarnom i mitološkom asocijacijom (*Penelopino tkanje moje civilizacije / obnoć se razvezuje, lako kopni*) upućuje ne samo na autorovu diskurzivnu formaciju, već i na intersubjektivni fenomen koji ima konstitutivnu ulogu u stvaranju simboličkih sistema.

Ako su sve riječi kazane,
sve se, reklo bi se, već dogodilo.

Ako su sve riječi bile još u Njegovoj srdžbi,
Onda smo mi oduvijek – umorni. /**Vavilonska**/

U odnosu izrazite suboordinacije jezičkih jedinica, uočljivo je penjanje tona karakteristično za protazu, nasuprot njegovom padanju u apodozi, ali i pojačana iskazna vrijednost tih stihova. Ako ironija predstavlja višak ili nadopunu (suplement) svijesti, kojom zauzima razmak ili distancu, a time i otpor prema drugom, onda Balša Brković svojevrsnim preokretom i premještanjem upućuje na nezavidan položaj čovjekovog bitisanja. Jer u toj korelaciji čovjek – riječ,

³ Novica Milić, *A, B, C, Dekonstrukcije*, Beograd, Narodna knjiga, 1997, str. 101.

umeće ironiju kao govor distanciranog smisla, značenja koje se okreće od sebe i ustaje protiv sebe, da bi parabasom, koja predstavlja trenutak obraćanja čitaocima u autorskom svojstvu, došao do intelektualnog umora 21. vijeka.

Ipak, sve širi je rub neizrecivog.
I sve je teže jesti mrak posljednjeg Ništa
i bljuvati svjetlost koja sve pretvara u Jest,
u izvjesnost jezika. /Vavilonska/

Tako Balša Brković pokazuje „da vrijednost tropa nije svodljiva na pojam, budući da kao retorički model uvijek nosi snagu razgradnje ili dekonstrukcije stabilnih, definitivnih poredaka, uključujući tu poredak vlastitog modusa, odnosno subjekta koji bi takvom modusu pripadao. Pomacima na paradigmatškoj ili sintagmatškoj osi pjesnici se primiču samodovoljnosti poetskog izražaja koji ne podliježe arbitraži smisla ili istine izvan sebe“⁴. Sintagmama *jesti mrak* i *bljuvati svjetlost* horizontalno povezanim, a poetski začudnim, smanjuje se predvidljivost, a povećava obavještenje, a što je obuhvatniji obavještajni rezervoar sintagme, to je prodorniji i njen poetski materijal. Pri građenju tropa veoma je bitan udio vokabularne paradigmatske kao konvencionalne supstance značenja i Balša Brković vješto koristi taj poetski manir. Prebacivanja po kontrastu iz jednog u drugi disparatni niz, kao i binarna opozicija svjetlost-mrak, Ništa-Jest stvaraju niz okazionalno-poetskih antonima, ali sintagma *izvjesnost jezika*, upućuje da „je dar jezika sintetičko stanje u kome se modaliteti forme i izraza doživljavaju samo kao neizbježna, ali slučajna prilagođavanja“⁵.

Postmodernističko povlačenje autorskog glasa navodi Brkovića da prološki i epiloški konstrukt pjesme bude poetski solilokvij (ko bi danas usudio se / započeti pjesmu sa „ICH bin / i korelira s prološkom sintagmom *Paučina autorstva*), gdje je mreža još jedna slika ispoljavanja kao emanacije bitka, budući i da je pauk izvlači iz vlastite supstance. Specifičnim postmodernističkim diskursom pjesnik tumači sebe kao ništa koje tumači Znakovlje, da bi došao do onog nešto – koje je rođeno od Ničega koje se igralo znakovljem. Ništa i Jeste su invarijantni strukturni činioci poetskih tekstova Balše Brkovića. Tipičnim semiotičkim postupkom u kome je znak spoj označitelja i oznake i poetski tekst se može odrediti prema znakovnom sistemu ili konfiguraciji kodova u svijesti čitalaca sa kojim književni znak stupa u odnos.

⁴ Vlatko Pavletić, *Ključ za modernu poeziju*, Zagreb, Globus, 1986, str. 19.

⁵ Alen Gerbran, Žan Ševalije, *Rečnik simbola*, Novi Sad, Izdavačka kuća KISA, str. 328.

Postoje sve boje,
Plavo i Ništa. /*Plavo i ništa*/

Nakon prvog segmentovanog retka (postoje sve boje), stvara se učinak iznevjerenog očekivanja koji se zasniva na apriornoj inerciji percepcije, na navici i prethodnom iskustvu. Ulančanost plave boje, koja upućuje na predstavu o mirnoj i uzvišenoj vječnosti i budi u čovjeku želju za natprirodnim, sa stilom ništa pokazuje da se svaki pjesmotvorni element otima automatizmu percepcije i automatizmu komunikacije – izbjegavanjem svega predvidljivog i tako stvara preduslov za pojavu nekonvencionalnog iskaza. Epiloški segment ukida mogućnost dvojenja, jer „jezik samo kaže / da svijet jeste“ i semantički je premrežen sa lirskim fragmentima o poeziji „jer samo ona beskrajno varira genezu, a geneza je čin koji inauguriše JESTE – s jedne strane koncept geneze uvodi u hermeneutiku globalnog momenat smrti kao neodvojivi dio moći rođenja, a s druge strane – ukoliko kanimo previdjeti ovu mogućnost dvosmjerne konačnosti, geneza je najnedohvatljiviji mistički momenat Svepovijesti.“⁶ Tako Balša Brković postmodernističkim manirom koristi multižanrovski pristup u cilju demistifikovanja poetskog diskursa. „Poezija je prevođenje. Neizrecivog u Izrecivo. Iz Božanskog u Jezik. Iz igre u znak.“⁷ Objelodanjivanje semantičkih diferencijalnih parova (neizrecivo-izrecivo, igra-znak), koji se nalaze u njihovoj smisaonoj strukturi, a koji su po opštem rečničkom značenju antonimi, pokazuje kako su ovdje strukturno izjednačeni, a jedinstvo koje proističe iz konflikta konkretnih podstruktura povećava informacionu mogućnost umjetničkog teksta.

SOLEDAD

- Između moje moći da kažem,
i tvoje da čuješ,
stanuje sam ĐAVO.

Soledad (samoća, usamljenost) u izvornom značenju je popularna špansko-andaluzijska narodna pjesma snažnog individualnog izraza i melanholičnog tona, a kasnije i omiljen naziv za zbirke umjetničkih lirskih pjesama. Đavo simbolizuje sve one snage koje uznemiruju, slabe svijest i vraćaju je prema neodređenom i ambivalentnom, pa takav kodni signal predstavlja zamjenu očekivanog semantičkog polja njemu suprotnim. Lirska minijatura

⁶ Balša Brković, *Dvojenje*, Podgorica, DUKS, 2001, str. 102.

⁷ Balša Brković, n. d., str. 117.

usložnjava semiozu tropom – đavo, jer se svaka referenca vrši posredstvom nekog indeksnog znaka, čak i kada je sama rečenica sastavljena od simbola. Međutim, na sintagmatskoj osi na kojoj se uspostavlja odstupanje stvara se unutarstihovni napon moje-tvoje, kažem-čuješ. I ako su intonacija i sintaksa prilagođene metričko-ritmičkoj strukturi, strofe zadržavaju motivisanost grupisanja stihova, ali ih njihova heterometričnost približava proznoj paradigmi.

Kad bi sav smisao mogao
da jeste u jednom znaku
(ko mapa kosmosa
u omjeru jedan prema jedan)

za Sveto Ništa – apoteoza mraku,
requiem za Kazani svijet,
posljednji put gledan... /*Smrt i rođeno u istom*/

Ponavljanje foneme *s* izaziva tendenciju da se leksemama pripiše neko objektivno značenje, jer riječ kao da je do tada jedinica čija smislenost predstavlja prezumpciju, a njeno značenje tek treba ustanoviti. Međutim, popunjavanjem tih fonema značenjima koje stvara data tekstovna struktura postaju posebne „okazionalne“ riječi, tj. „rezerve su za semantičko douređivanje teksta“.⁸ Paradoksalnom formulacijom – za sveto ništa, koje je oblik negativne motivacije, ovdje je okarakterisano ogledanje suprotstavljenih riječi kao stvaranje novog značenja koje nije sadržano ni u jednoj od njih posebno. Semantička konfrontacija zbog svoje sposobnosti da zbližava veoma udaljena značenja (sveto ništa, apoteoza mraku) uslovljava bogatstvo poetskih značenja. Modifikovana protaza (*kad bi sav smisao mogao da jeste u jednom znaku*) riječ za sve, uz izostavljenu apoteozu, semantički korelira s dobro uklopljenom parentezom.

Danilo Lompar pomoću biblijski kodiranih sugestivnih struktura i stilema redukuje stih na jednu riječ, ali reducirana organizacija govornog niza implicira i složenu semantiku. Sa stepenom izdvajanja rečeničnih djelova, zapravo nove eliptične rečenice (Znaš) koja vodi do osamostaljivanja u parcelaciji, raste i uloga i značaj sintaksičke intonacije. Slobodnijom preraspodjelom i promijenjenom distribucijom u sintaksičkom ulančavanju, lakše se percipira ono što se u dubini podrazumijeva.

I na kraju bićeš

⁸ Lotman, J. M., *Struktura umetničkog teksta*, Beograd, Nolit, 1976, str. 158.

znaš
na početku
Lavirinta
Biblioteke

i jedno jedino pitanje
neće dobiti odgovor
(svijet je nestalan
od početka)

ali će postojati
trag
(međ mnoštvom)

jer pokušao si
bitisanjem

ne biti iluzija postojanja
stravičnog kruga... /*Biblijska tuga*/

Imajući u vidu da je metafora moć premještaja i moć prenosa, lavirint biblioteke postaje metonimijska oznaka nedokučivosti životnog smisla, ali postoji i iskonski nagon da čovjek autentičnim bitisanjem ostavi trag u pokušaju dosezanja vječnosti, kako je krug i protumačen u hrišćanskoj ikonografiji. Ako je krug simbol proticanja vremena, onda mu sintagmatska odredba stravičan pruža negativne konotacije. Unutarnjim pomjeranjima razbija lirsku homogenost, a u sklopu parenteze uključuje filozofeme – svijet je nestalan od početka – i misao razvija na aforističko-teorijskom planu, da bi na slikovno-pjesničkom razvijao poeteme, tj poetičke ili poetološke iskaze.

Pavle Goranović autopoeitičnost kazivanja ostvaruje u pjesmi *Odmotavanje teksta* (Ne pišem zbog bijega, već radi pomirenja sa svijetom), ali ako za svaku knjigu ima po jedan miris koji se ravna sa značenjem, onda se knjiga kao simbol znanja i mudrosti podiže za stepen više i postaje simbol svijeta.

Posudio sam od alhemičara
upotrebu riječi *melasholia*,
da bi otpočeo potragu
za sveprožimajućim.
Zbilja, ta crna žuč bi morala biti
Postavljena negdje na početku. /*Odmotavanje teksta*/

Poput alhemičara koji umjetnošću transmutacije pretvara metal u zlato, njemu je melanholija, koja je invarijantna jedinica crnogorskih postmodernih liričara, inicijalni element u pokušaju demistifikovanja svijeta. Siječenjem govornog niza (da bi otpočeo potragu / za sveprožimajućim) stvara opkoračenje, koje doprinosi da složenica – sveprožimajućim – bude pozitivno konotirana i postane izrazito stilogeno sredstvo. Polazeći od Aristotelovog stava da je crna žuč svojstvena većini pjesnika i nekim filozofima i čini ih duševno labilnim, čudljivim, ali i stvaralački produktivnim, Pavle Goranović je stavlja na početak, dajući joj funkciju unutrašnjeg pokretača.

Prisustvujemo, dakle, odmotavanju teksta.

Goranovićeva sintagma *odmotavanje teksta* upućuje da je tekst otvoren prema drugom – bio taj drugi čitalac, kontekst, drugi tekst, ili pak on sam ukoliko se razumije u odmaku od sebe. Postmoderna literatura može biti razumljiva na više načina od kojih nijedan ne mora da odnese prevagu.

Ostaje ČITANJE,

i rijetka mogućnost opstajanja. /*Odmotavanje teksta*/

Ako je čitanje jedna od najsloženijih operacija čovjekova uma, jer obuhvata sintetički spoj percepcije, rekognicije, refleksivnosti i senzitivnosti, onda je semantičkom usklađenošću sa stilemom opstanak dat jedan od modaliteta osmišljene egzistencije. Ali, pošto se između različitih činilaca, slojeva i nizova čitanja uspostavljaju dinamički odnosi zasnovani na korelativnosti ili odstupanju, heterogenost tih relacija uslovljava „rijetku mogućnost opstajanja“.

Aleksandar Bečanović u poetskom tekstu *Melanholija desnice* navodi da je svijet neizlječivo pismo i da su podesni tropi: zbijanje života, aktiviranje oznake, dok upit ostaje i nakon činjenice.

Sugestivnom metaforom (*svijet je neizlječivo pismo*) Aleksandar Bečanović pokazuje da „pismo materijalizuje objavu, ono prekida ljudsku vezu i zamjenjuje je svijetom znakova“, a sintagmatskom odredbom *neizlječivo razbija* statični simetizam. Međutim, pošto svaka figura podrazumijeva jedan proces dekodiranja koji se odvija u dvije faze od kojih je prva uočavanje devijantnosti, a druga njeno ispravljanje, onda se i u semantičkoj ravni nijansiraju značenja. Semantička povezanost svijeta i pismene komunikacije pokazuje da metafora može biti i ikonički znak, ali samo u onoj mjeri u kojoj zadržava svojstvo označenog predmeta.

Iako je žena vezana za prve iskonske snage i preko nje muškarac komunicira s njima, u poetskom tekstu *RAVENA* navodi se – „Žena je odsustvo znakova i stoga podložna svakoj hermeneutici, podjednako gruboj i nježnoj,

jedino stvorenje čiji je smisao bivao kroz tijelo, pa tjelesno treba rastočiti. Svijet kao metonimija, metonimija kao svijet, realnost. Ništa nije nečitljivo, ništa izuzev Bog (jer nije u nužnoj vezi sa onima koji postoje, u odnosu na njih je nezavisan, izdvojen, dakle apsolutan)“.

PRIJATELJ

U pustinji,
melanholična je plemenitost citata.
U pustinji
pijesak je jedini prijatelj.

Parataksička ponavljanja i paralelizmi variraju dva osnovna simbolička značenja pustinje, kao početnu načelnu istovjetnost i kao neplodan prostor pod kojim treba tražiti stvarnost. Redukovanjem stiha na jednu riječ usložnjava semiozu, a misao segmentovanog retka (*melanholična je plemenitost citata*) difuzan je.

Sanja Martinović kao predstavica crnogorskog ženskog postmodernog pisma nenametljivo iskazuje poziciju ženskog subjekta, koji teži ispisivanju osobenih tragova u odnosu prema drugom. Njen samosvojni poetski glas uslovio je elastičnu sintaksu koja je povezana s elastičnim ritmičkim nizom, a sistem različitih opkoračenja pretvorila je u instrument za postizanje začudnih dejstava, čime korespondira s tokovima postmoderne umjetnosti.

Filosofije naših roditelja
skupljaju prašinu
u bibliotekama gradova
kojima je nekada šetao Platon
i pričao o prividu
o kojem i mi pričamo
osvajajući šumu
laganim koracima. /*Soba moje bake*/

Sažimanje koje ide do krajnjih granica aluzivnih napomena i nekad teško odgonetljivih stihova svodi poetski tekst na niz ikonički uočljivih detalja. Nedoumica koja prati čitalačko određivanje pripadnosti pojedinih riječi pret hodnom, odnosno sljedećem kontekstu doprinosi neočekivanim suznačenjima i semantičkim udvajanjima i pretapanjima. Modelom očuđivanja Sanja Martinović poetski sugerše prevaziđenost „filosofije naših roditelja“, ali i našu vječitu potrebu za osmišljavanjem egzistencije, pa makar bio to samo privid.

Za poeziju **Ljubete Labovića** karakteristične su metasemantičke metaforičke tvorbe, jer se svijet javlja u najrazličitijim metaforičkim sklopovima, povezan analogijom i daljnom realizacijom s beskrajem predmeta i pojava u funkciji prenositelja konotativnih značenja. Dubina slikovne (ikonične) podloge poetskog teksta uočljiva je jer su njegove pjesničke slike atipične i deformisane na semantičkoj ravni. Preuređeni sintaksički poreci unose nova, katkad jedva određiva značenja, pri čemu se potire granica između denotativnih i konotativnih. Kod smanjenog broja leksičkih jedinica značenja se prenose na njihove odnose i na nadrećenične (tekstovne) konstrukcije. Jezik je kod Labovića gotovo svuda prenapregnut. On piše nekom vrstom jezičkih formula, koje s izvjesnim naporom prije odgonetamo, nego što ih neposredno čitajući razumijemo jer su pjesme dobijene jezičkim i semantičkim zgušnjavanjem.

Stvaranje savršenog Oka

Genetskog arhetipa/iluminacije

/Opna-Kiša – Krovovi – Noć – Kavez/ */Poezija/Reprint/*

Težina opštenja, dovedena do same granice razumljivosti, nastaje i zbog čudnovatog vezivanja stilema, a visok stepen jezičkog sažimanja i do udaljšavanja slike od konkretnog, pojavnog, ka apstraktnom. Stvari da bi bile jezički posredovane, moraju se poništavati u svojoj jezičkoj datosti. „Literatura koja se poigrava jezikom predstavlja se kao aktivnost koja razgrađuje pravila i uspostavlja druga: privremena, važeća samo u kontekstu jednog diskursa i samo jedne tendencije, i iznad svega, važeća u okviru literarne radionice.“⁹

Zeleni pauk-

Jaje u mreži:

Ja sam napravljen od suza na kiši,

stvaram prijatelje u usamljenosti

Prijatelje imam koje ću tek naći! */Poezija/Reprint/*

Dihotomija između predmeta i znakova stvara otežanu formu, jer tropi rasklimavaju ustaljene odnose tako da poetski tekst postaje izvor čuđenja, a dopunski kod omogućuje da se prevlada kanonizovani odnos između oznake i označenog.

⁹ Umberto Eko, n. d., str. 119.

Ostali smo potpuno SAMI ,
zašto baš na Zemlji?

Uspavani Tvorac-pijano Jezgro /*Poezija /Reprint/*

Za razliku od frazeologizovanih (ustaljenih) spojeva riječi, gdje je veza između značenja i sintaksičkog mjesta najčvršća, sama značenja mogu biti toliko daleka da jedno pripada sakralnom, drugo profanom (tvorac, bog – pijano jezgro).

/Neizmjerni lavirint/Kavez/
Što on može da učini za Tebe ?
Ovdje- Unutra možemo biti
što hoćemo! /*Poezija /Reprint/*

Značenja riječi postala su kolebljiva zato što su ograničenja na njihovo kombinovanje znatno oslabljena. Tok transformisanja slike, uz neizbježno obrazovanje ili nešto drugačijeg ili sasvim novog značenja, doprinosi da je smisao pjesme čitljiv, ali pomjeren.

Promjena pjesničke svijesti koja uslovljava opis metafizičkog stanja sopstvenog iskustva doprinosi mikrolirskoj prepoznatljivosti crnogorskih postmodernih poetskih tekstova. Mikrosemantičku tenziju crnogorski postmoderni liričari stvaraju alogičnom i začudnom metaforom i modelima začudnog prenošenja značenja. Značenja riječi postala su kolebljiva zato što su ograničenja na njihovo kombinovanje znatno oslabljena, a tenzija dolazi od podjednakog isticanja mogućeg i nemogućeg u obrtu koji je ostvaren aktiviranjem jezičkog tropa. Načelo segmentacije koje se čas približava, čas udaljava od obične gramatičko-logičke raščlanjenosti sintaksičkog niza korelira sa semantičkim valerima crnogorskih postmodernih liričara.

Literatura

- Jovanović, B.: *Biblion*, Podgorica, 2006.
- *Poetika Montenegrina – crnogorska poezija XX vijeka*, Nacionalna biblioteka Crne Gore „Đurđe Crnojević“, Cetinje, 2012.
- Brković, B.: *Dvojenje*, DUKS, Podgorica, 2004.
- Cerović, R.: *Crnogorsko književno iskustvo*, DANU, Podgorica, 2003.
- Pejović, B.: *Crnogorske književne teme*, Matica crnogorska, Cetinje, 2010.
- Bart, R.: *Književnost, mitologija, semiologija*, Nolit, Beograd, 1971.
- Bataj, Ž.: *Književnoszt i zlo*, BIGZ, Beograd, 1977.

- Gerbran, A., Ševalije, Ž.: *Rečnik simbola*, Izdavačka kuća KIŠA, Novi Sad, 2004.
- Eko, U.: *Svakodnevna semiotika*, Narodna knjiga/Alfa, Beograd, 1997.
- Epštejn, M.: *Postmodernizam*, Zepter Book Word, Beograd, 1998.
- Flaker, A.: *Period, stil, žanr*, Službeni glasnik, Beograd, 2011.
- Fridrih, H.: *Struktura moderne lirike*, Svetovi, Novi Sad, 2003.
- Hačion, L.: *Poetika postmodernizma*, Svetovi, Novi Sad, 1996.
- Hristić, J.: *Oblici moderne književnosti*, Nolit, Beograd, 1968.
- Igliton, T.: *Iluzije postmodernizma*, Svetovi, Novi Sad, 1997.
- Ingarden, R.: *Doživljaj, umetničko delo i vrednost*, Nolit, Beograd, 1975.
- Jerkov, A.: *Nova tekstualnost*, Unireks, Prosveta, Oktoih; Podgorica, Beograd, Nikšić, 1992.
- Kajzer, V.: *Jezičko umetničko delo*, SKZ, Beograd, 1973.
- Kaler, Dž.: *Strukturalistička poetika*, SKZ, Beograd, 1990.
- Kompanjon, A.: *Pet paradoksa modernosti*, Institut za crnogorski jezik i književnost, Podgorica, 2012.
- Liotar, Ž. F.: *Postmoderno stanje*, Bratstvo – jedinstvo, Novi Sad, 1988.
- Lotman, J. M.: *Struktura umetničkog teksta*, Nolit, Beograd, 1976.
- Markjevič, H.: *Nauka o književnosti*, Nolit, Beograd, 1974.
- *Metafora, figure i značenje*, Zbornik teorijskih radova (izabrao i priredio Leon Kojen), Beograd, 1986.
- Milić, N.: *A, B, C, Dekonstrukcije*, Narodna knjiga, Beograd, 1997.
- Milosavljević, P.: *Metodologija proučavanja književnosti*, Trebnik, Beograd, 2000.
- Milosavljević, P.: *Logos i paradigma*, Trebnik, Beograd, 2000.
- Mukaržovski, J.: *Struktura pesničkog jezika*, Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1986.
- Oraić-Tolić, D.: *Muška moderna i ženska postmoderna*, Naklada Ljevak d.o.o., Zagreb, 2005.
- Pavletić, V.: *Ključ za modernu poeziju*, Globus, Zagreb, 1986.
- Petković, N.: *Ogledi o srpskim pesnicima*, Društvo za srpski jezik i književnost Srbije, Beograd, 2004.
- Petković, N.: *Od formalizma ka semiotici*, BIGZ, Beograd, 1984.
- Popović, T.: *Rečnik književnih termina*, Logos Art, Beograd, 2010.
- Rajić, Lj.: *Tekst u vremenu*, Geopoetika, Beograd, 2008.
- Solar, M.: *Edipova braća i sinovi, eseji*, Golden marketing/Tehnička knjiga, Zagreb, 2008.
- Solar, M.: *Povijest svjetske književnosti*, Institut za crnogorski jezik i književnost, Podgorica, 2012.

- *Strukturalni prilaz književnosti*, (R. Bart, C. Todorov, Ž. Ženet, J. M. Lotman, K. Bremon, S. Lasić, A. Ž. Gremaš, A. K. Žolkovski, N. Milošević), Nolit, Beograd, 1978.
- Škreb, Z./Stamać, A.: *Uvod u književnost*, Grafički zavod Hrvatske, Zagreb, 1983.
- Vinogradov, V. V.: *Stilistika i poetika*, Zavod za izdavanje udžbenika, Sarajevo, 1971.

Anka VUČINIĆ-GUJIĆ

POETIC POSTULATES OF MIDDLE AND YOUNGER GENERATION OF MONTENEGRIN POSTMODERN LYRICISTS

In this paper, the author notes that ambiguity and numerous contradictions within the postmodern poetics have provided poets with continuous openness to reviewing the reality which can be interpreted only through signs. By avoiding solid canon, except when it comes to aesthetic principles, while accepting the tendencies that have marked the European literature of the postmodern, Montenegrin postmodern lyricists have made significant progress in comparison with their predecessors in terms of inter-textuality, citations and well-blended mythical forms. Invariant units of poetry of middle and young generation of Montenegrin postmodern poets are: avoidance of solid metric organization and rhymes, wondrous poetic images generated through frequent use of metaphors and symbols, with mainly present pessimistic and melancholy tone.

Key words: *postmodern poetics, Montenegrin postmodern lyricists, semiotic approach*